

LAND FOR PEACE

בית כנסת הנשיא

Separating the Issues : • Halacha • Hashkafa • Politics • Military/Security Considerations

A] IS THERE A MITZVAH TO CONQUER, OWN, AND SETTLE THE LAND OF ISRAEL?

1. וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ וְיָשַׁבְתֶּם-בָּהּ כִּי לָכֵם נָתַתִּי אֶת-הָאָרֶץ לְרֵשֶׁת אֲתֶה

במדבר לג:ג

2. ר' חייא בר גמרא מיגגדר בעפרה, שנאמר: (תהלים קב:טו) כִּי-רָצוּ עַבְדֶיךָ אֶת-אֲבִינֶיהָ וְאֶת-עַפְרָה יַחְנִנּוּ

כתובות ק"ב:

3. מעשה ברבי יהודה בן בתירא ורבי מתיא בן חרש ורבי חנינא בן אחי רבי יהושע ורבי יהושע ורבי יונתן שהיו יוצאין חוצה לארץ והגיעו לפלטוס וזכרו את ארץ ישראל. זקפו עיניהן וזלגו דמעותיהן וקרעו בגדיהן וקראו את המקרא וירשת וישבת בה ושמרתם לעשות (עיי' דברים יא:לא-לב). אמרו ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות שבתורה

ילקוט שמעוני תורה פרשת ראה [רמז תתעה]

4. הוראה שהיתה מצוה לא יעוד והבטחה. וזו היא שהחכמים קורין אותה מלחמת מצוה. שנצטוינו בכיבושה ובישיבתה. הרי נצטוינו בכיבוש בכל הדורות ואומר אני כי המצוה שהחכמים מפליגין בה והיא דירת ארץ ישראל עד שאמרו ... שכל היוצא ממנה ודר בחוצה לארץ היא בעיניך כעובד עבודה זרה ... אם כן היא מצות עשה לדורות מתחייב כל יחיד ממנו ואפילו בזמן גלות כידוע בתלמוד במקומות הרבה

השגות הרמב"ן לספר המצוות שכחת העשין

5. וּנְתַתֶּם ה' אֱלֹקֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהִפַּיְתֶם הַחֲרָם תַּחֲרִים אֹתָם לֹא-תִכְרַת לָהֶם בְּרִית וְלֹא תַחֲנַם

דברים ז:ב

6. אמר רבי יוסי בר חנינא דאמר קרא: לא תחנם - לא תתן להם חנייה בקרקע

עבודה זרה י"ט:

7. שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים

יומא פ"ב

8. ונוהג מלוא זה כל איש ישראלי הן אנשים וגנים כמזואר צ"ס דמלחמות מלוא אפי' כלה מחופתה וכו' וכתב הרהמ"ח ועובר ע"ז וצ"ח לידו ויכול להורגו מצלי שיסתכן בדבר וכו' וז"ע נהי דכל המלוא נדחים מפני הסכנה מ"מ מלוא זה דהתורה ליתא לחוס עמהם וידוע דהתורה לא תסמוך דיני' על הכס כמזואר צ"ס וצ"ח וצ"ח העולם נהרגים משני הצדדים צעת מלחמה א"כ חזינן דהתורה גזרה לחוס עמהם אף דהוא סכנה. א"כ דחוי' סכנה צמקום הזה ומלוא להרוג אותו אף שיסתכן וז"ע

מנחת חינוך מצוה תכה אות א

Compare R. Ya'akov Kaminetzky's refusal to allow a ransom to be paid to release R. Yitzchak Hutner from an airplane hijack in 1970. He ruled that Israel had been in a state of war since 1948 and such payments aided the enemy war effort. **Clearly, if the military analysis is that Land for Peace will NOT save Jewish life in the long term but, on the contrary cost Jewish life, there would seem to be no starting point for the halachic discussion and it would be halachically prohibited.**

B] BIBLICAL AND HISTORICAL PRECEDENTS**B1] Avraham's treaty with the Pelishtim**

9. (א) ויהי אחר הדברים האלה - כל מקום שנא' אחר הדברים האלה מחובר על הפרשה שלמעלה. אחר הדברים האלה, שהרג אברהם את המלכים אמר לו הק' אל תירא אברהם, מן האומות. ויהי אחר הדברים האלה, שנולד יצחק, ויוגד לאברהם לאמר עוד וצמואל ילד את רבקה. וכן אחר הדברים האלה, שהגיד מרדכי על בגתן ותרש, גדל המלך אחשורוש את המן, שרלה להרוג את מרדכי והועיל לו מה שהגיל את המלך ונתלה המן. אף כאן אחר הדברים שכרת אברהם ברית לאבימלך לו ולגיננו ולנכדו של אברהם ונתן לו שבע כבשות האלון, וחרה אפו של הק' על זאת שהרי ארץ פלשתים בכלל גזול ישראל והק' ציוה עליהם לא תחיה כל נשמה וגם ציהושע מטילין על ערי חמשת סרני פלשתים גורל. לכן והאלהים נסה את אברהם - קינתו וליערו כלומר נתגאיתו צדן שנתתיו לכות ברית ציניכם וצין ציניכם? ועתה לך והעלהו לעולה ויראה מה הועילה כריתות ברית שלך! וכן מלאתי אחרי כן במדרש של שמואל ויהי ארון ה' צארץ פלשתים שבעה חדשים. כת' את שבע כבשות האלון תקח מידי. אמר לו הק' אתה נתתה לו שבע כבשות, חייך שצניו עושים שבע מלחמות עם צניך ונולחין אותן. ד"א חייך שצניו הורגים שבע לדיקים מצניך ואילו הן שמשון חפני ופנחס שחול ושלשה צניו. ד"א חייך שצניו מחריבים שבע משכנות, ואילו הן אוהל מועד וגלגל נוצ ושילה [וגזעון] וצית עולמים [תרין]. ד"א שארון מחזיר צדה פלשתים שבעה חדשים. נסה קונטרס ארי"א (contrarier)

רשב"ם בראשית כב:א

- The Rashbam's position is very clear. But do we follow this interpretation? Most of the mefarshim do not link the issues in this way.

B2] Shlomo's gift of 20 cities to Chiram

10. חירם מלך-צור נשא את-שלמה בעצי ארזים ובעצי ברושים ובהב לכל-חפצו אז נתן המלך שלמה לחירם עשרים עיר בארץ הגליל
מלכים א' ט"א

11. ... ושלמה גם כן נתן לחירם ערים בגליל וזה היה לחזק הצרית ציניהם ...

רד"ק דברי הימים ב' ח:ב

- But note that in Divrei HaYamim, it is Chiram who gives the cities to Shlomo!
- Also, what does 'giving cities' mean? Is it non-Jewish sovereignty or only giving away tax revenues?

B3] Chizkiyahu's attempts to appease the Assyrians

12. תנו רבנן: ששה דברים עשה חזקיה המלך, על שלשה הודו לו ועל שלשה לא הודו לו ... קיצץ דלתות של היכל ושיגרן למלך אשור - ולא הודו לו (רש"י - שכיב לו לצטוח צדקו צרוך הוא, שאמר (מלכים ב' י"ג:ד) וְגִנֹּתִי אֶל-הַעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָהּ

פסחים נ.

- Does this mean that WE should have more bitachon? Or does Rashi imply that Chizkiyahu should have listened to nevuah? We do not have nevuah, so what should we do?

B4] R. Yochanan's deal with the Romans

13. בעי מינאי מידי דאתן לך. אמר ליה: תן לי יבנה וחכמיה, וששילתא דרבן גמליאל, ואסוותא דמסיין ליה לרבי צדוק. קרי עליה רב יוסף, ואתימא רבי עקיבא: (ישעיהו מד:כה) מְשַׁיב חַקְמִים אַחֲרָי וְדַעְתָּם יִשְׁכַּל. איבעי למימר ליה לשבקינהו הדא זימנא! והוא סבר, דלמא כולי האי לא עביד, והצלה פורתא נמי לא הוי (רש"י - דלישצק לירושלים לא עביד ליה)

גיטין נ:

- If Rabban Yochanan ben Zakai negotiated, should we? Was his situation different in that it was desperate? Should one fight even in a desperate situation?

C] WHO DECIDES?

- Do all Jewish people get a vote, or just those in Israel?
- To what extent do we rely on expert advise - military, political?
- Consider the analogy of medical treatment - who ultimately decides? The doctors or the patients?¹

14. כשם שהרופא חותך ידו או רגלו של זה כדי שיחיה כולו כך בית דין מורים בזמן מן הזמנים לעבור על קצת מצות לפי שעה כדי שיתקיימו כולם כדרך שאמרו חכמים הראשונים חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה רמב"ם הלכות ממרים פרק ב הלכה ז

D] MESSIANIC OVERTONES

15. ומה ראו לומר גאולה בשביעית? - אמר רבא: מתוך שעתידין ליגאל בשביעית, לפיכך קבעוה בשביעית, והאמר מר: בששית - קולות, בשביעית - מלחמות, במוצאי שביעית בן דוד בא. - מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא מגילה יז:

16. ואמר רבי אבא: אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר (יחזקאל ל"ו) ואתם הרי ישראל (רש"י: מגולה מזה - כשתתן ארץ ישראל פריה צעין יפה אז יקרב כקץ, ואין לך קץ מגולה יותר) סנהדרין צח.

17. תני ר' שמעון בן יוחי עקיבה ר' היה דורש (במדבר כד): דרך כוכב מיעקב - דרך כוזבא מיעקב. ר' עקיבה כד הוה חמי בר כוזבא הוה אמר 'דין הוא מלכא משיחא'. א"ל ר' יוחנן בן תורתא - עקיבה, יעלו עשבים בלחייך ועדיין בן דוד לא יבא! א"ר יוחנן קול אדריינוס קיסר הורג בביתר שמונים אלף ריבוא תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת תענית פרק ז

E] MODERN VOICES**E1] R' Ovadia Yosef**

18.

אולם אם ראשי ומפקדי הצבא יחד עם חברי הממשלה, יקבעו שיש פקוח נפש בדבר, שאם לא יוחזרו שטחים מארץ ישראל קיימת סכנת מלחמה מיידית מצד השכנים הערבים, וכזה וכזה תאכל החרב ח"ו, ואם יוחזרו להם השטחים, תורחק מעלינו סכנת המלחמה, ויש סיכויים לשלום בר קיימא, גראה שלכל הדעות מותר להחזיר שטחים מארץ ישראל למען השגת מטרה זו, שאין לך דבר העומד בפני פקוח נפש. רב עובדיה יוסף, החזרת שטחים מארץ ישראל במקום פקוח נפש, תורה שבעל פה כ"א (1980) עמ' 20

19.

י. מסקנה

המורם מכל האמור, שאם יתברר למעלה מכל ספק, שיהיה שלום אמת בינינו לבין שכנינו הערבים אם יוחזרו להם השטחים, ולעומת זאת קיימת סכנת מלחמה מיידית אם לא יוחזרו להם השטחים - יש להחזיר להם השטחים. משום שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש. ולכן צריך לדון בדבר בכובד ראש כראוי, לאחר חוות דעת מוסמכת ממפקדי הצבא והמדינאים המומחים בעניני בטחון, וכתורה יעשה. והש"ת יתן בלב שרי הממשלה ויועציה לעשות הכל לטובת היישוב בארץ ישראל, ויתקנם בעצה טובה מלפניו. שומר ישראל ישמור שארית ישראל. לא ישא גוי אל גוי חרב, ולא ילמדו עוד מלחמה. ושב יעקב ושקט ושאנן, ואין מחירי.

רב עובדיה יוסף, החזרת שטחים מארץ ישראל במקום פקוח נפש, תחומין י' (1989) עמ' 47

1. See the analysis of R' Herschel Shachter, The Journal of Halacha and Contemporary Society vol XVI pp 78 ff

20. ברצוני להבהיר את עמדותי בעניין יש"ע. לא פעם הסברתי מכבר כי פסק ההלכה אשר נתתי בזמנו "שטחים תמורת שלום" אינו תקף כלל לרגל המצב הנוכחי, אני התכוונתי אך ורק לשלום אמת, בו ירושלים וסביבותיה ישכנו לבטח, בשלום בשלווה. אולם עתה, עיינו רואות וכלות כי אדרבה מסירת שטחים מארצנו הקדושה גורמת לסכנת נפשות. לא לשלום כזה ייחלנו ולא לנער הזה התפללנו. **לפיכך הסכם אוסלו בטל ומבוטל**, כי אני שלום, וכי אדבר המה למלחמה. ואין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים

מכתב מרב עובדיה יוסף, כ"ג שבט תשס"ג (2003)

E2] R' Moshe Tzuriel

21. ה. איסור מסירת שטחי א"י לידי הגויים
 כל זאת בדין הציבור, ואילו כל שנכתב בענין ההינצלות מן הסכנה ע"י עזיבת א"י הרי זה אמור רק בדין היחיד הקובע מקום דירה לעצמו. אבל שכלל ישראל ימסור, ואפילו אמה אחת מא"י, לרשות עכו"ם - לא זו בלבד שביטלו בכך מצות כיבוש ומלחמה, שכאמור אין בזה להתייחס כלל לשום שיקול של פקוח נפש, אלא גם עוברים על איסור "ואל ימס לבב אחיו כלבבו" וגם "לא תירא מהם" (דברים כ). זאת אומרת: מותר למי שהוא ירא לנדוד לחו"ל, אבל חס ושלום לו להסכים ולהרשות מסירת א"י לעכו"ם, שעל זה (האופן הראשון) לא דבר אף אחד מכל הראשונים שדברו בנושא זה.
 וכבר כתבתי במקום אחר (אוצרות-הרא"ה, עמוד 1344) שתביעת הגויים בזה היא בגדר תביעת הגויים "לעבור על דת", וממילא "ייהרג ואל יעבור" אפילו על ערקתא דמסאנא, וכ"כ הרב צבי יהודה קוק זצ"ל בנושא זה. בכל אופן, לדברי הרמב"ם (הל' ע"ז פ"י) יש בזה איסור דאורייתא של "ולא ישבו בארצך", ובכל מחלוקת הפוסקים, כשא"א לנו לברר, יש לנהוג לחומרא ולאסור. ומי שלא יוכל, בגלל הסכנה, עליו לעזוב את הארץ, ולא לעבור איסור חמור זה.

תחומין / כרך יא / הרב משה צוריאל / המאבק על ארץ ישראל מול אויבנו עמ' 460

E3] R' Zvi Yehudah Kook

22. We have absolutely no right to relinquish control over any piece of Eretz Yisrael. We cannot do this, because we are not the only owners of the Land. We are the emissaries of millions of Jews, not only the Jews of today, but the Jews who will come after us as well. A short while ago, an important Zionist activist told me that an old Russian woman approached him in Vienna and told him, 'Hold onto all parts of Eretz Yisrael for us. Don't relinquish a meter. Soon we will be coming.' There isn't any man who is permitted to make territorial concessions on this Land. Are these kilometers ours? Is someone the owner of them? These kilometers belong to the millions of Jews in Russia and America and throughout the world, no less than they belong to us. We are here as the representatives of the nation of Israel; we are not its owners without them. How can a person not feel ashamed by the thought of making do with a truncated state? No one has the right to relinquish lands which belong to the millions of Jews of all generations. This is a disgrace, a sorrowful shame, and a violation of the Torah, as Halachically derived from ... the verse 'lo techanen' which means - not to give them (gentiles) a place on the Land.

L'Netivot Yisrael

23. The State of Israel is holy . . . Not only can/must there be no retreat from [a single] kilometer of the Land of Israel, God forbid, but on the contrary, we shall conquer and liberate more and more, as much in the spiritual [as in the physical] sense. "The Glory of Israel does not deceive or change His mind" [I Sam. 15:29]. ... In our divine, world-encompassing undertaking, there is no room for retreat.

Bama'aracha HaTziburit pp 244-46

In 1937 the Peel Commission in Britain recommended the partition of Palestine into 3 parts - a Jewish state, an Arab state and a British mandatory area. Many leading Rabbis of the time were consulted as to whether it was acceptable to give up a claim to a part of E.Y. The following Rabbis took the view that it was biblically prohibited to give up a claim to part of Eretz Yisrael: Rabbis Ya'acov Moshe Charlap, Tzvi Pesach Frank, Yechiel Michel Tikuchinsky, Menachem Ziemba, Moshe Amiel and the Gerer Rebbe. The latter brought a verse from the biblical book of Yoel :-

24. וְקִבְצְתִּי אֶת-כָּל-הַגּוֹיִם וְהוֹרְדֹתִים אֶל-עַמְּךָ יְהוֹשֻׁפֵט וְנִשְׁפָּטִי עַמְּךָ שָׁם עַל-עַמִּי וְנִחַלְתִּי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּזְרוּ בְּגוֹיִם וְאֶת-אֶרְצִי חִלְקוּ

יואל ד:ב

E4] R' Eliezer Melamed

25. אסור לתת שטח משטחי ארץ ישראל לכורים, ואפילו נתינה של רגב אדמה אחד אסור, וכמה איסורים כרוכים בכך:

א מצוות ישוב הארץ: מצוות ישוב הארץ מצווה אותנו לכבוש את הארץ, שנאמר (במדבר לג, ג): "וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ וְיִשְׁבְּתֶם בָּהּ כִּי לְכֶם נִתְּנִי אֶת הָאָרֶץ לְרִשְׁתָּהּ אִתְּהוּ". ועוד נאמר (דברים יא, לא): "כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרִשְׁתָּהּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לְכֶם וְיִרְשְׁתֶּם אֹתָהּ וְיִשְׁבְּתֶם בָּהּ". וכפי שכתב הרמב"ן בהוספות למצוות עשה ד', שמצווה זו קיימת בכל הזמנים. וכן נפסק ב'שולחן-ערוך' (אבן העזר עה), וכן כתב ב'פתחי-תשובה' (שם סק"ו), שכן הסכמת כל הפוסקים. ומבואר שמצוות ישוב הארץ דוחה אף פיקוח-נפש של יחידים, שהרי על פי התורה הנו מצווים לכבוש את הארץ, ואין מלחמה ללא הרוגים, מכאן שבמצוות ישוב הארץ אין מתחשבים בפיקוח-נפש של יחידים (מנחת חינוך תכ"ה). ואם מצווים אנו לכבוש את הארץ, קל וחומר שאין לוותר על חלקים מן הארץ (ועיין לעיל ג, א; ד, ט).

ב סכנת נפשות: על פי המבואר בתלמוד (ערובין מה, א), וכפי שנפסק ב'שולחן-ערוך' (או"ח שכט, ו), בכל ויתור, ואפילו קטן לאויב, יש סיכון עוד יותר גדול. ועל כן הורה לחלל שבת ולסכן נפשות, כדי ללחום באויבים שבאו לגנוב קש ותבן מיישוב הסמוך לגבול, משום שאם נוותר להם על קש ותבן כוח ההרתעה שלנו יפגע, ויבוא לכבוש ישובים ולהרוג נפשות. וקל וחומר שאין לוותר לאויב על ישובים שלמים (יסוד זה יורחב בהלכה הבאה).

ג לא ישובו בארץ: בנוסף למצווה הכללית לרשת את הארץ, ציוותה התורה: "לֹא יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶץ־ךָ" (שמות כג, לג), ופסק הרמב"ם (הל' ע"ז, ה) שבעת שדינו תקיפה, אין להניח למי שאינו 'גר-תושב' לשבת בארצנו. אלא שנחלקו הפוסקים על מי בדיוק חל האיסור. יש אומרים שרק גוי שקיבל על עצמו בפני בית דין לשמור שבע מצוות בני נח מתוך אמונה בה' אלקי ישראל, נחשב 'גר-תושב' ורשאי לגור בארץ בשעה שדינו תקיפה. יש אומרים, שגם אם הגוי לא קיבל על עצמו במפורש בפני בית דין להיות 'גר-תושב' אם בפועל הוא אינו עובד עבודה זרה ומקיים שבע מצוות בני נח, אין איסור שיגור בארץ ישראל. ולפי דעתם מוסלמים הגונים וטובים יכולים לגור בארץ, שאין באמונתם עבודה זרה. אבל הערבים שצוררים אותנו ודאי אינם שומרים שבע מצוות בני נח, שהרי הם כופרים בה' אלקי ישראל, ותומכים במחבלים הרוצחים ועוברים על "לא תרצח", ואינם מעמידים בית דין שידון את הרוצחים. נמצא שלפי שתי הדעות, בשעה שדינו תקיפה אסור לנו להשאירם בארץ, וקל וחומר שאין לתת להם נחלות שבהם יוכלו להושיב עוד ועוד גויים שאינם שומרים שבע מצוות בני נח (ועיין לעיל בהלכה א).

ד לא תחנם: עוד אסרה התורה "וְלֹא תִחְנַם" (דברים ז, ב), ופרשו חז"ל, שאסור לתת לכורים חנייה בקרקע בארץ-ישראל (עבודה זרה כ, א). ואיסור זה הוא השלמה לאיסור "לא ישובו בארץ", שהאיסור "לא ישובו" חל על כלל ישראל, ואיסור "לא תחנם" חל על כל יחיד, שלא ימכור בית או שדה בארץ ישראל לכרי שאינו בגדר 'גר-תושב'. וממילא אסור לתת לערבים שאינם שומרים שבע מצוות בני נח כדת וכדין שום חלק מארץ ישראל (ועיין לעיל בהלכה א).

ה לא תמכר לצמיתות: נאמר בתורה (ויקרא כה, כג): "וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכַר לְצִמְתוֹת", ולמד מכאן הרמב"ן על פי חז"ל, שאין למכור שום קרקע מקרקעות ישראל לגוי, משום שהיא לא תחזור ביוכל (רמב"ן מצוות ל"ח רכ"ז). קל וחומר שאסור לתת קרקעות מנחלת אבותינו לכורים.

ו גזילת בית היחיד: אין לשום מלך ושלטון שבעולם זכות לעקור יהודי מביתו שבארץ-ישראל. משום שהקב"ה הנחיל את הארץ לישראל, ולכל יהודי חלק בארץ, ולשום שלטון אין סמכות לגזול את נחלתו ולעקורו מביתו שקנה או בנה כחוק. לכן כל הסכם שמבוסס על עקירת יהודי מביתו אסור.^[3]

ז חילול ה': כאשר הנסיגה באה בכפייה מצד האומות, הרי שאם נסכים לוותר על הארץ שהקב"ה הנחיל לאבותינו ולנו, יש בכך חילול ה' ומצווה לקדש את ה' ולהתנגד לכל כפייה כנגד דת (יסוד זה יורחב בהלכה ב).²

רב אליעזר מלמד - פניני הלכה, העם והארץ²

26. ואילו כל המומחים הצבאיים היו קמים ואומרים כיום, שאם ניסוג אכן נשיג שלום אמיתי, יתכן והיינו אומרים שנשתנו הזמנים וכיום אין סכנת נפשות בנסיגה. אבל בפועל רבים מגדולי האסטרטגים הצבאיים סוברים שהנסיגה משטחי יש"ע תסכן את מדינת ישראל, ולכן אין לנו אלא דברי חז"ל, ואסור לוותר אפילו על קש ותבן בעירות שעל הגבול, וקל וחומר שאין לתת חלקים מארץ ישראל לידי אויבינו.^[4]

[4] על יסוד זה חזר רבות האדמו"ר רבי מנחם מנדל שניאורסון ז"ל. והגרע"י הורה שלמען הלכת נפשות מותר לסגת מחצלי ארץ ישראל, והרב ישראלאי צחיות בנימין ח"א יג, סתר את דבריו. ועיין לעיל ג, ד. וכבר הוכח לאחר הסכמי אוסלו, כי לזקו אלו שאמרו כי הנסיגה תגרום ליותר סכנות. ואמנם מצחינה עקרונית דעת הרב ישראלאי היתה שאם יהיה צורך שעל ידי נסיגה הריבונות הישראלית תחזק בשאר חצלי הארץ, מותר לסגת. אמנם בפועל הנסיגות ממקומות שהיו תחת רשותנו, כמו סיני וחלקים מיש"ע, רק גרמה להגברת הלחץ והטרור עלינו. ועיין בהלכה הבאה ובהערה.

רב אליעזר מלמד - פניני הלכה, העם והארץ, האיסור ויתור לשונאים מחמת סכנת נפשות³

E5] R' Menachem Schneerson - Lubavitcher Rebbe

27. there is absolutely no benefit or advantage to be gained from giving away land, since their word is worthless, as we have seen in the past with all the assurances of peace, etc. As Rashi comments, "It is a halachah that Esav hates Ya'akov" and the Sages have spoken extensively on all of the ways in which kindness of the nations is really veiled sin. It is clear that Israel has nothing to gain from giving away land, as we have seen in the past – and even the recent past, in the episode twelve years ago in the Suez Canal. Especially during the past year, every time talk of surrendering territory is made known, there is a new wave of terrorism, increasing death and destruction, as we can clearly see.

Letter from Kislev, 5729 - 1968

2. <http://ph.yhb.org.il/06-05-04/>

3. <http://ph.yhb.org.il/06-05-05/>

28. As I said, I was not referring to the City's true fate, but to the secret bargaining which is taking place in the inner diplomatic circles – which is quite publicized amongst the gentiles – regarding which part of the liberated territories to surrender, and which parts not to surrender. Though they have been carrying out this perilous bargaining for over a year, and even at the outset there were many who were of the opinion to return it, lately this belief has become more rampant.

Letter from Lubavitcher Rebbe to Rabbi Moshe Levinger in Hebron. December 12, 1968

29. All of the pressure, concessions and so on, are founded in, and encouraged by certain well-known, (Jewish) influential groups within Israel itself, whose influence on international relations is, at times, absolute. Moreover, they actually invite pressure, either directly or indirectly! An undeniable proof to this - one that I have already pointed out many times and that has even been publicized in the papers - is the fact that immediately after the Six-Day War they sent an official, though inconspicuous delegation, made-up of government representatives (ministers) to Washington with an offer to give back all of the territories that the Jews recaptured, in exchange for so-called "peace".

Letter of the Rebbe, Likkutei Sichos p. 561

30. The Rabbis who declared that territories may be surrendered "for peace" based their opinion, among other things, on the information supplied to them (not by military experts) that territorial concessions would advance the cause of peace with the Arabs. Hence, they argued that the principle of pikuach nefesh that is at the root of the "straw and chaff" rule is not relevant to the situation at hand, but to the contrary. Actually, it is clear from the said Halachah that the deciding factor is not what the enemy demands or promises, but whether it is a case of tiftach ha'aretz lifneihem – opening the land before the enemy; in other words, giving them an opportunity to breach the defenses. Whether or not the return of territories would indeed be such a case is, of course, for the military experts to decide, and not for politicians.

Letter from Lubavitcher Rebbe 1981 - 5741 to Chief Rabbi Immanuel Jakobovits of Great Britain

31. I recently heard a bizarre and shocking rumor -- that the Israeli government is discussing and planning to give away portions of the Land of Israel. The discussions are currently focused on a five year plan called 'autonomy'. Discussions of autonomy plans are just a prelude to surrendering parts of the Land of Israel – and not just small territories, rather large expansive parts such as Judea, Samaria, Gaza, Hebron, and Jerusalem etc. This involves life-and-death issues!
- As has been stated, it is irrelevant what the Jews think or say, and how they interpret it. What matters is how the gentiles understand it. They interpret the plan as one eventually leading to the surrender of parts of the Land of Israel and the establishment of a Palestinian state. You understand Arabic – so go and ask the Arabs who live there what their intention is in discussing a five year autonomy plan. You will see that they will tell you that their intention is that they will actually be given parts of the Land of Israel for the purpose of establishing a Palestinian state. It automatically follows that it is totally irrelevant how the Jews interpret, it because what matters is how the gentiles view the issue.

Public conversation of Lubavitcher Rebbe with Transportation Minister Moshe Katzav, Jan 15, 1992

E6] Rabbi Elazer Shach

32.

אולם בענין מה שכתב פלפול הלכתי בדבר החזרת שטחים בא"י, שעכשיו הם תחת שלטון ישראל ומפלפל בענין פקוח נפש, לדעתי הנחה זאת שזה נוגע לפקוח נפש אין זה ברור כלל וכלל, ויש הרבה מאנשי הצבא שדעתם היא בהיפך, ועל ידי השלום שיוגרום על ידי החזרת השטחים יתמעט הרבה שפיכת דמים, ולדעתי אין בזה צל של ספק, שכשישוררו שלום יתמעט השפיכת דמים, וגם יש לקחת בחשבון לא רק מצבינו כאן בארץ ישראל אלא מצבינו בעולם כולו, כי כשאין שלום במזרח התיכון זה משפיע על אי שקט בכל העולם, שהמעצמות הגדולות מעורבין בזה, ויש התגרות בין האומות למשוך לצדן, שמעצמה זה מושך מדינה זו וזו לצידה, ומעצמה השני מושך מדינה זו וזו לצדה, והמירוץ להעניק להן כל סוגי נשק הולך וגדל, וסוף סוף יהי מלחמה, ומה יהי אז גורלינו, ואיזה ערך יהי אז אם יהי לנו עוד בכרת ארץ, בתקופתנו ששיכלול כלי הנשק הגיע לשיא השכלול שאפשר להחריב עיירות ומדינות שלמות מרחוק, ומה שייך בזה שאין לותר ואסור לותר על מה שירוששה היא לנו מאבותינו, וכי בנו הדבר תלוי וכידינו הוא זה, הלא גם עכשיו בלא סיוע של ארה"ב אפילו חודש אחד ופחות מזה אין לנו משלנו כלום כדי להתקיים, וכל אלו שמדברים גבוהה גבוהה, אנחנו, אנחנו, ואנחנו ננצח, הם רק בעיני דל גאה, שהקב"ה שונא אותו.

Letter 29 Nov 1978

E7] Chief Rabbi Lord Immanuel Jakobovits

33. No rabbinical authority disputes that our claim to a Divine mandate ... extends over the entire Holy Land within its historic borders and that halachically we have no right to surrender this claim. But what is questionable is whether we must, or indeed may, assert it at the risk of thousands of lives, if not the life of the State itself.

Any religious law is set aside, even fasting on Yom Kippur, if it involves a danger to life. Rabbis, in giving such rulings in respect of individuals, are required to rely on expert medical opinion to determine what constitutes such danger in particular cases. Similarly, it would seem, we are halachically compelled to leave the judgement on what provides the optimum security for Jewish life in Israel to the verdict of military and political experts, not rabbis. Included as a major factor in this difficult judgement must also be the overriding concern to preserve the Jewish character of Israel which may clearly depend on the proportion of Jews within the State. For in the suspension of religious laws for life-saving purposes, the threat to Jewish spiritual life and to physical life is considered alike. Most importantly also to be borne in mind must be some more intangible factors of Jewish religious and moral concern. The present ceding of some territory, if necessary and consistent with security requirements, may conceivably be justified as a ringing act of faith to promote regional, and indeed international peace, and as a goodwill gesture of immense value to establish friendly relations with the neighbouring peoples, ideals of human fellowship to which Judaism is passionately dedicated.

In an altogether unique category is Jerusalem. It enjoys a sanctity of its own and is the common possession of all Jews, wherever they may live, the gateway of all their prayers, the symbol of all their hopes, and now happily also the spiritual heart of Jewish learning, circulating inspiration to the most distant parts of our dispersion. To save life, one can amputate a limb or even excise parts of some internal organs. But not the heart!

If Only My People - pub. Weidenfeld and Nicolson, 1984

E8] R' Aharon Lichtenstein

34. At the same time, argue the proponents of this position, there are military and political professionals who maintain that there is a reasonable chance that the present government's plan will save - again, in the long term - human lives, and/or it will preserve the Jewish demographic character of the state. There is no certainty regarding these issues, but in the opinion of many, there is also no certainty in the opposite direction. It is difficult to predict the future, and only a few days ago we read of prophets who saw "vain and foolish visions," and, as opposed to Yirmiyahu, fed the public, who thirsted for their words, "burdens of falsehood and deceit." In any event, according to this argument, we should define the present decision as one involving the possible saving of lives (they obviously admit that there exists a danger to lives in the opposite direction, that in the short term the disengagement might put people's lives in greater danger, but, according to them, the matter remains uncertain), and examine every halakhic ruling connected to the matter accordingly.

..... For example, what advice would His Honor give to a disciple of my revered teacher, Rabbi Yosef Dov Soloveitchik, ztz"l, who resolutely asserted that there is no prohibition to hand over portions of the Land of Israel to the nations of the world when there are considerations of saving lives, and even said that when we come to define these considerations, we must take into account the views of military and political leaders? And if someone thinks that, from a purely political perspective, the prospects of removing the settlements are greater than the dangers, and he anticipates that it will contribute to the saving of lives, and he wishes to participate in the initiative relying on the Rashba (*Responsa*, I, 413): "And even the most pious of the pious are not permitted to do their work by way of trust [in God], but only in the manner of the world"

His Honor opens with the assertion that removing Jewish settlements is forbidden by Torah law because of the prohibition of "Lo techanem"? However, it is common knowledge that His Honor permits the sale of land in the Land of Israel in order to deal with the problems of the Sabbatical year, and that He even encourages people to rely on this allowance. The problem of "Lo techanem" also arises in connection with this sale, and as is known, the leading halakhic authorities have discussed the issue since the days of Rav Kook, ztz"l. Among the arguments in support of the allowance, it has been suggested that the prohibition only applies to the seven Canaanite nations, or, at the very least, that it is limited to idolaters, a category that does not include Moslems.

Extracts from a letter written by Rav Aharon Lichtenstein to Rav Avraham Shapira in Aug 2005 concerning disengagement from Gaza

E9] R' Yosef Ber Soloveitchik

35. ... אבל אם לא יתאפשר המשך קיום המדינה אלא ע"י איזו פשרה של החזרת קרקעות למדינות ערביות היתה דעת רבינו (דלא כהמנחת חינוך) דבודאי מותר (וממילא מחוייבים) להחזיר, דפיקוח נפש של היישוב שבא"י דוחה למצות כיבוש הארץ

נפש הרב, עמ' 98

E10] Rabbi J David Bleich

36. These comments are of course predicated upon the assumption that return of territory within a disputed area will not require any Jew to divest himself of title to land acquired. Alienation of real estate within the boundaries of the Land of Israel in favor of a non-Jew would obviously constitute a violation of lo tehanem.

It should be clearly established within the political framework of any peace settlement that Jews would enjoy the right to own land in any portion of Eretz Yisra'el whether or not the territory in question is within the political domain of a Jewish state. A Jew must be permitted to own land on the West Bank or even in Jordan itself, just as Arabs may, and do, own land within the boundaries of the State of Israel. Israel has made no attempt to interfere with the right of Arabs to own property within its borders. It should be equally clear that no Jew be required to abandon his property simply because it is located in an area to be returned to Arab sovereignty. Hence the question of actual sale of real estate should not arise in the context of current diplomatic negotiations. The sole question to be resolved is whether or not political sovereignty may be transferred without violation of a biblical prohibition. According to the numerous authorities who maintain that the prohibition against transfer of real property to non-Jews does not encompass every sale of property, but extends only to such sales which serve to enhance permanence of dwelling, it would appear that any action which accomplishes this result would be forbidden, even if the action in question does not involve an actual "sale" of real estate. Hence, according to these authorities, transfer of political sovereignty would, in itself, constitute a violation of the prohibition of lo tehanem

It must, of course, be added that this prohibition is no different from any other and hence is suspended for purposes of preservation of life. Accordingly, if Jewish lives hang in the balance, the sale of a parcel of land or the return of territory may well be warranted. Yet in the absence of a state of danger, the prohibition remains fully in force. Assuredly, return of territory cannot be countenanced in a situation in which the return of land may, in itself, contribute to increased danger by rendering the military situation even more precarious. There is no question that, under such circumstances, Jews do not have the right to return even the smallest piece of land within the boundaries of Eretz Yisra'el in order to gain political or economic advantages which are not based upon considerations of security. This, in the final analysis, constitutes the most crucial element in the analysis of the problem. The issue may be reduced to the question of whether or not return of occupied territories is indeed vital for the preservation of the safety and security of the inhabitants of the Land of Israel.

Should territorial concessions prove to be warranted and necessary they will yet be unrelated to the ultimate, divinely vouchsafed destiny of Israel. Considerations of security may mandate such concessions, but to no believing Jew will they afford occasion for rejoicing.

Judea & Samaria: Settlement & Return - Contemporary Halachic Problems Vol II 1983 pp 219 ff